

Γενική Γλωσσολογία (ΓΛΩ301)

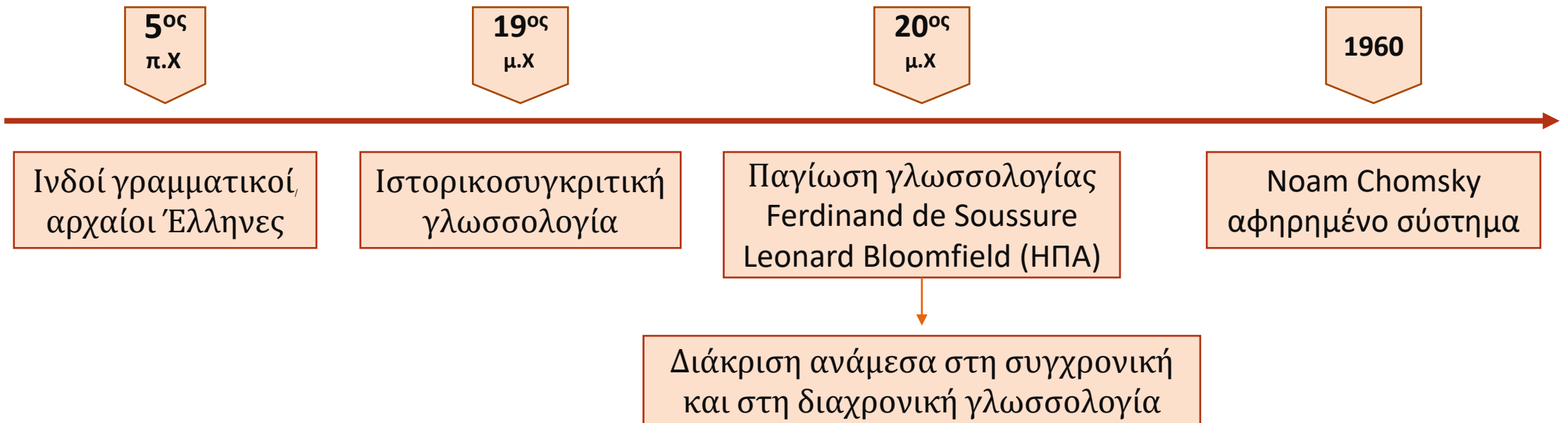
Μαρία Μητσιάκη & Κάρεν Χαναγκιάν

mmitsiaki@helit.duth.gr

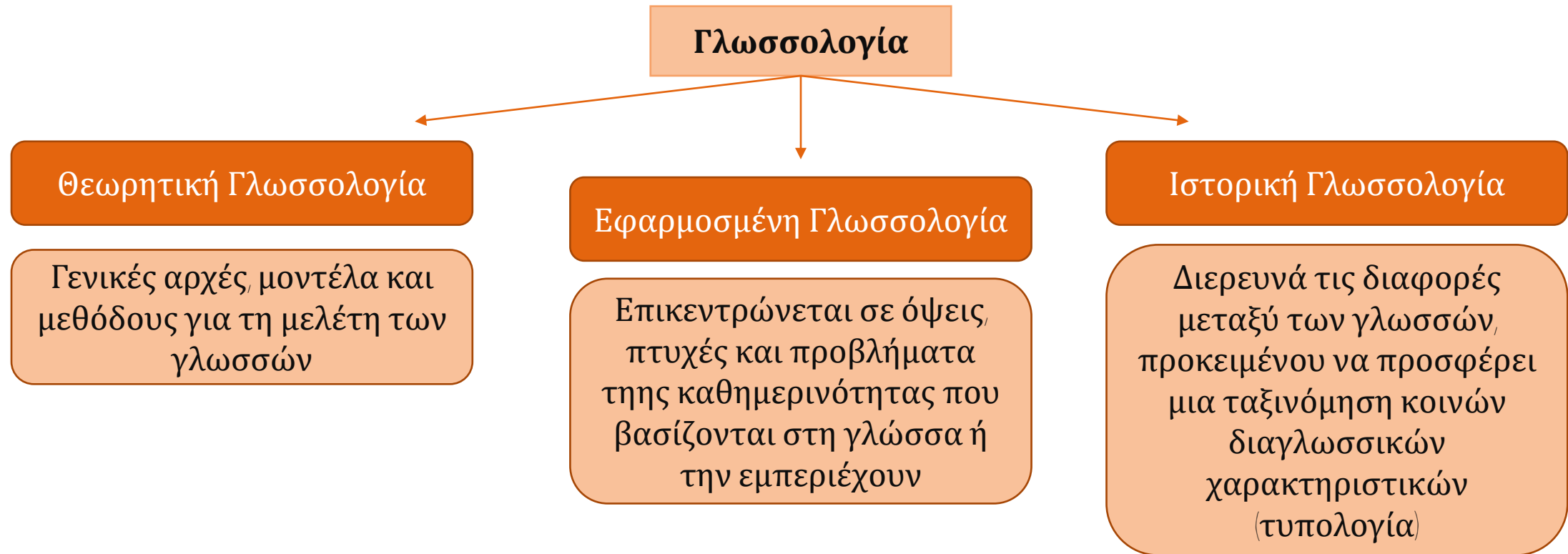
karechan@helit.duth.gr

Γλωσσολογία & Φιλολογία

Η Γλωσσολογία είναι η επιστήμη που περιγράφει, αναλύει και προσπαθεί να ερμηνεύσει τη γλώσσα με αντικειμενικό τρόπο σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο.

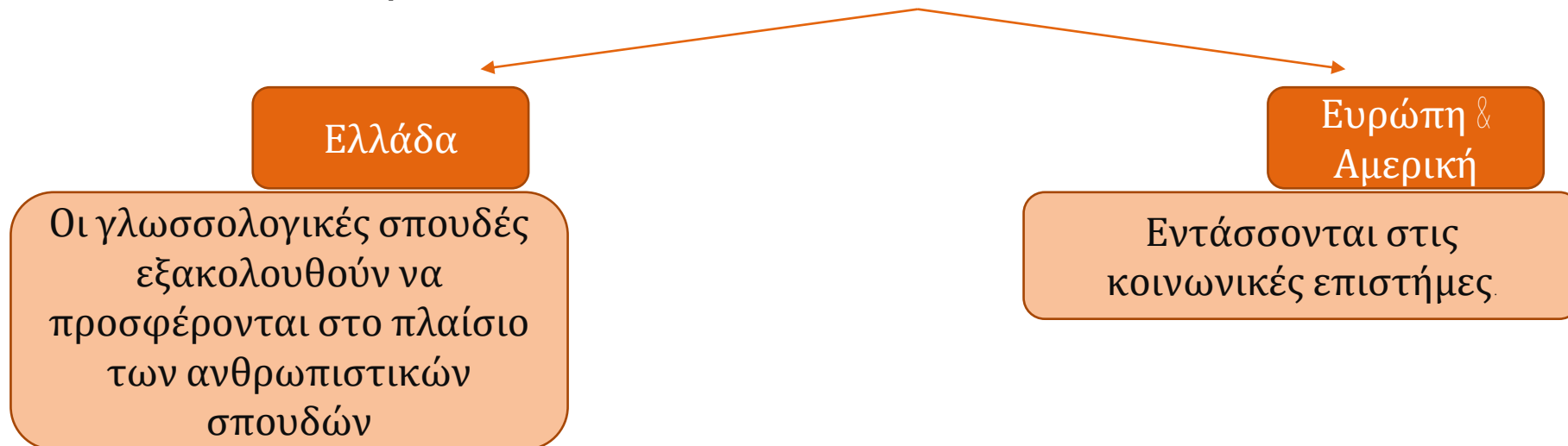

Γλωσσολογία & Φιλολογία

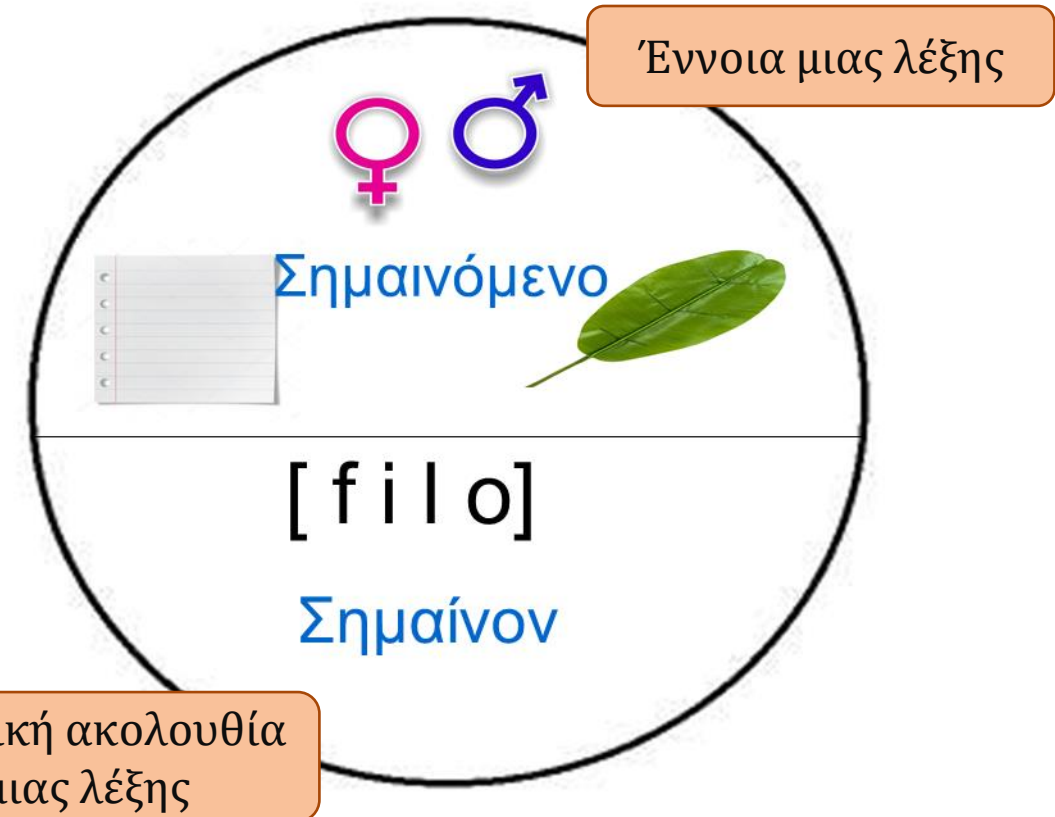
Γλωσσολογία & Φιλολογία

Η συγχρονική ανάλυση που ακολούθησε με το δομισμό, τον γενετισμό και τον λειτουργισμό διαφοροποίησαν τη γλωσσολογία ουσιαστικά από τη φιλολογία ως προς τη στόχευση, τη θεωρητική σκευή αλλά και τη μεθοδολογία ανάλυσης των γλωσσικών φαινομένων.

Γλωσσικό σημείο

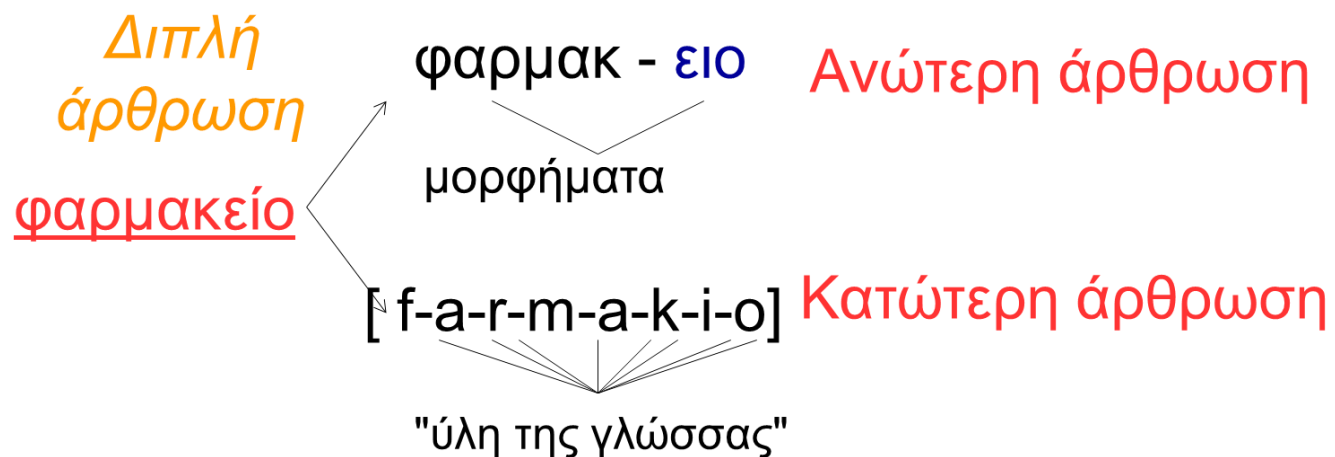
- Το γλωσσικό σημείο είναι αυθαίρετο, αποτελεί μια αιτιολογημένη κοινωνική σύμβαση (γίνεται δεκτή από τα μέλη μιας γλωσσικής κοινότητας).
- (!) Την αυθαιρεσία του γλωσσικού σημείου αμφισβητούν οι ονοματοποιητικές (ηχοποιητικές) λέξεις, που σχηματίζονται με μίμηση φυσικού ήχου. (π.χ. γαβ-γαβ)

Α' και Β' Άρθρωση

Δύο επίπεδα στα οποία
οργανώνεται η ανθρώπινη
γλώσσα:

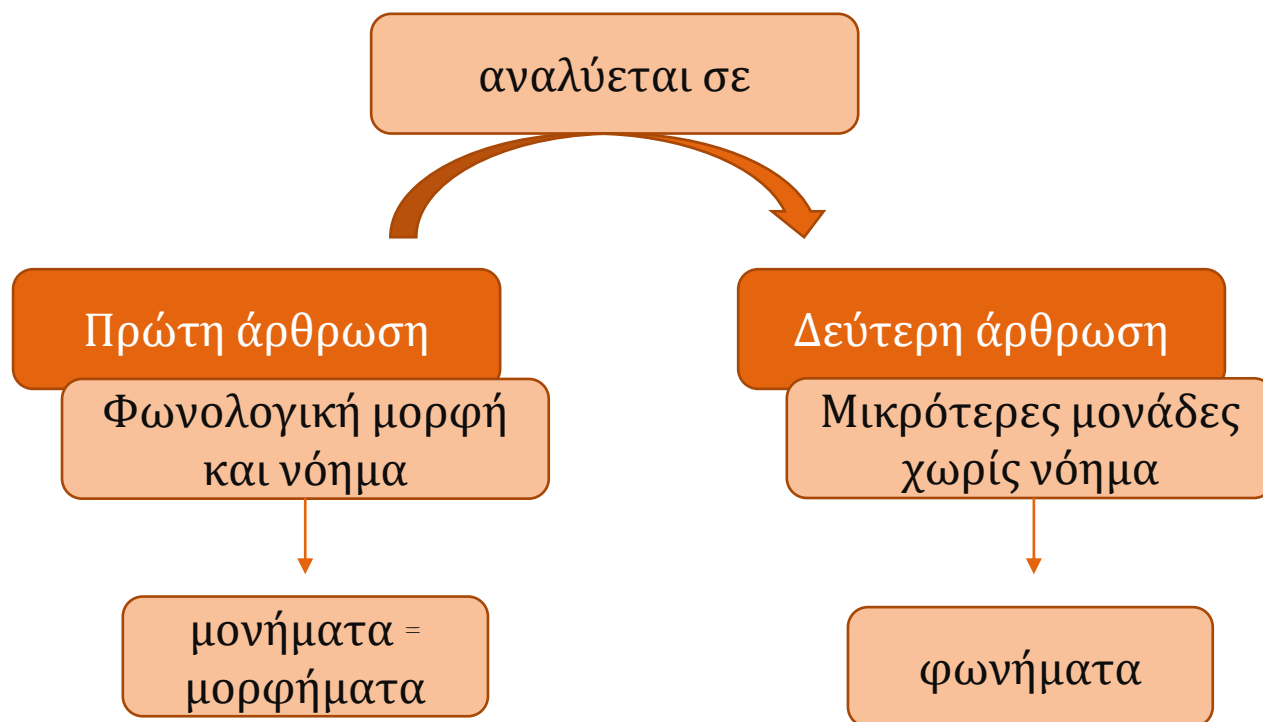
- i. Το πρώτο/ ανώτερο επίπεδο
(οι μονάδες έχουν φωνητική
μορφή και σημασία)
- ii. Το δεύτερο ή κατώτερο (οι
μονάδες δεν είναι φορείς
σημασίας)

Α' και Β' Άρθρωση

Προσέγγιση του Martinet

Η ανθρώπινη γλώσσα αρθρώνεται
(δομείται) διεπίπεδα.

Κριτική

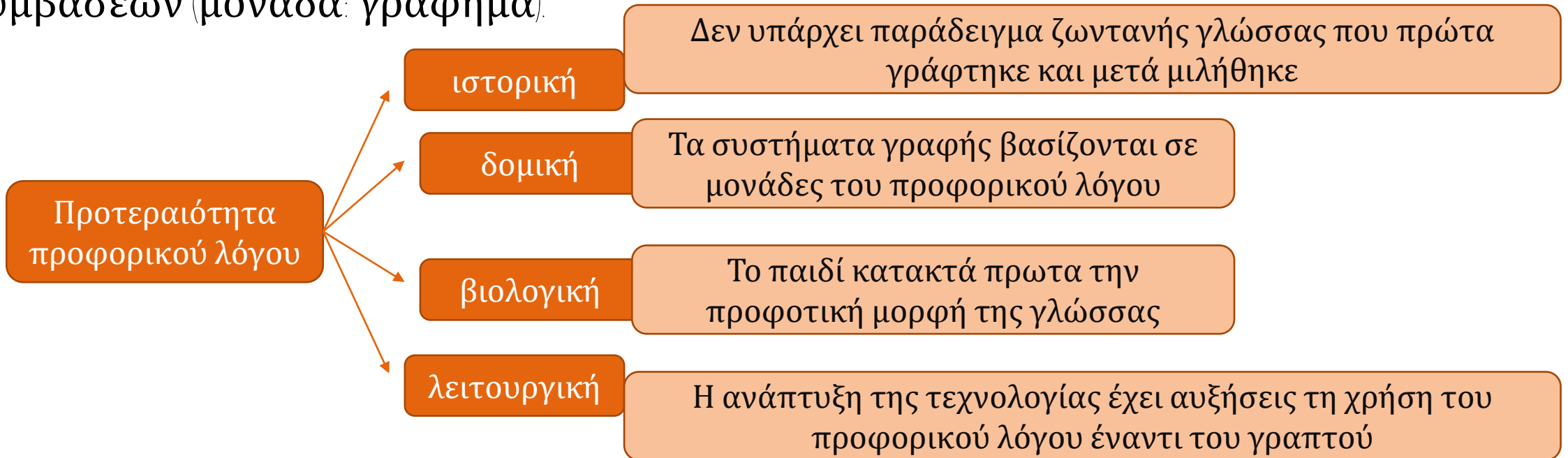
Επιφυλάξεις για το αν η διπλή άρθρωση αποτελεί γλωσσικό καθολικό σε όλες τις γλώσσες του κόσμου.

(γλώσσες που οι μεγαλύτερες μονάδες δεν τεμαχίζονται/ αναλύονται περαιτέρω σε μικρότερες μονάδες)

Προφορικός- Γραπτός Λόγος

Προφορικός λόγος, η αυθαίρετη ομιλία με τη χρήση των φωνητικών οργάνων (μονάδα: φθόγγος)

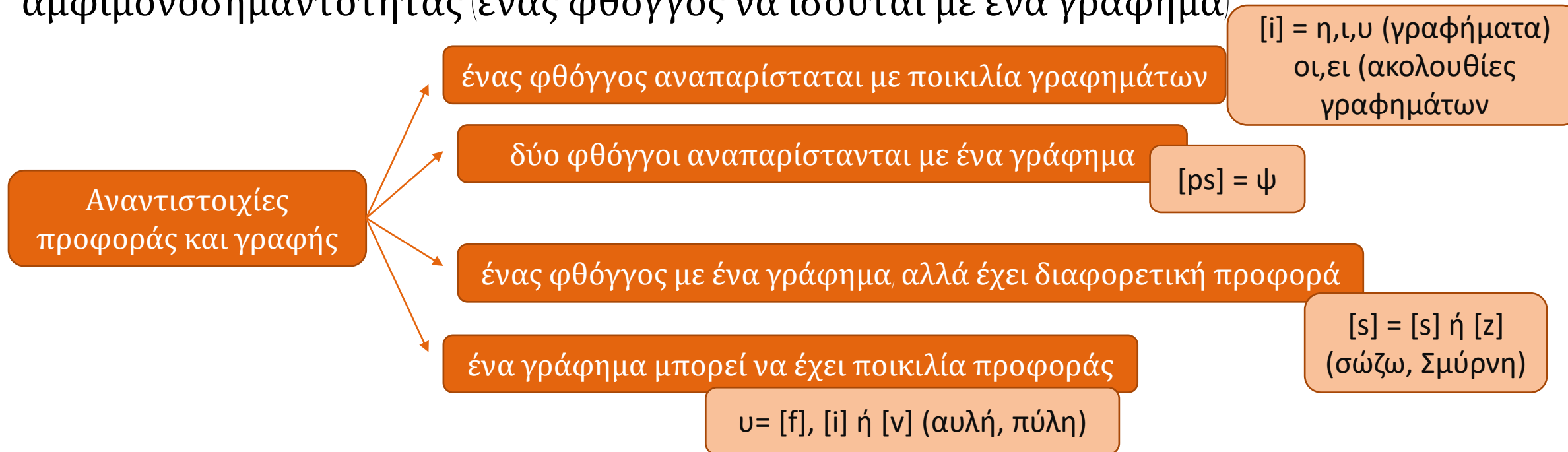
Γραπτός λόγος, η εικονική καταγραφή του προφορικού λόγου βάσει συμβάσεων (μονάδα: γράφημα).

Γραφή- Ορθογραφία

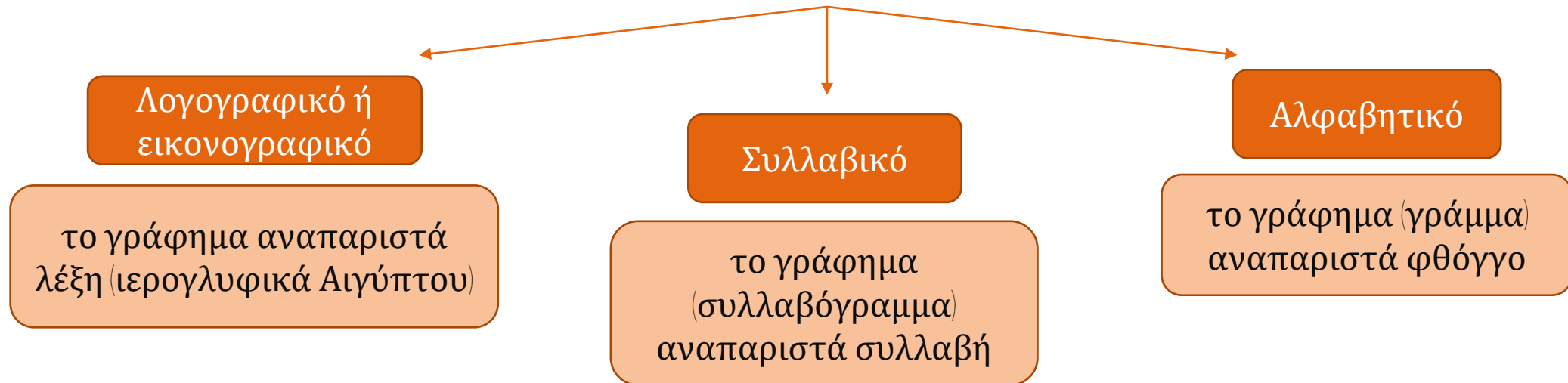
Γραφή είναι η εικονική αναπαράσταση του προφορικού λόγου (μονάδα: γράφημα).

Στην αλφαβητική γραφή δεν ισχύει πάντοτε η αρχή της αμφιμονοσημαντότητας (ένας φθόγγος να ισούται με ένα γράφημα)

Γραφή- Ορθογραφία

Συστήματα γραφής:

Γραφή- Ορθογραφία

Ορθογραφία είναι ο συμβατικός και κοινά αποδεκτός τρόπος γραπτής αναπαράστασης μιας λέξης (δεν απουσιάζουν οι διτυπίες).

Ορθογραφικά λάθη, το πρόβλημα εκκινεί από τη συνύπαρξη δύο διαφορετικών διαδικασιών: της ιστορικής ορθογραφίας (παλαιότερες γραπτές αναπαραστάσεις) και της απλοποίησης (πρωτοτυπική εκπροσώπηση των φωνηέντων, όπως ι για το [i], μονοφθογοποίηση των διπλών συμφώνων, όπως κρεβάτι αντί για κρεββάτι).

Σπανιότερα παρεμβαίνει και η παρετυμολογία.

Μη λεκτική επικοινωνία

Ανθρώπινη επικοινωνία

```
graph TD; A[Ανθρώπινη επικοινωνία] --> B[Λεκτική επικοινωνία]; A --> C[Μη λεκτική επικοινωνία];
```

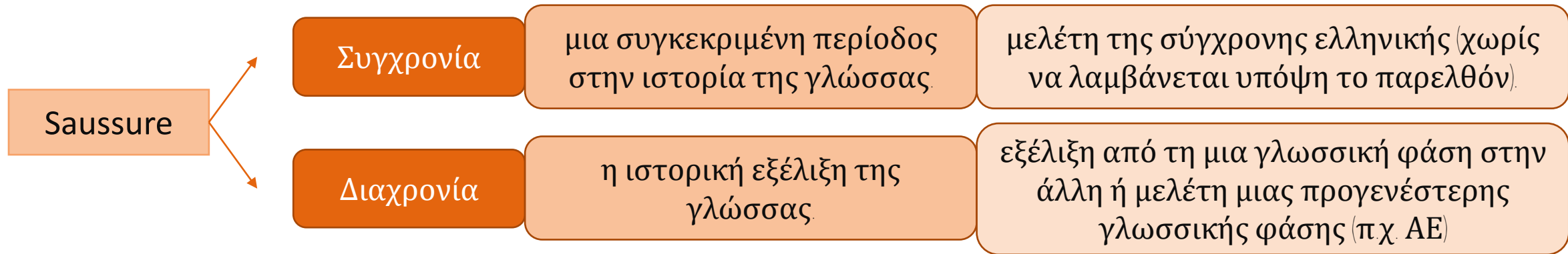
Λεκτική επικοινωνία

«εκφώνημα», μια συνεχή ακολουθία φωνημάτων, μορφημάτων, λέξεων, φράσεων και προτάσεων, συνοδευόμενων από παύσεις ή την ανάλογη επιτόνιση, το ύψος, τη χροιά και την ένταση της φωνής

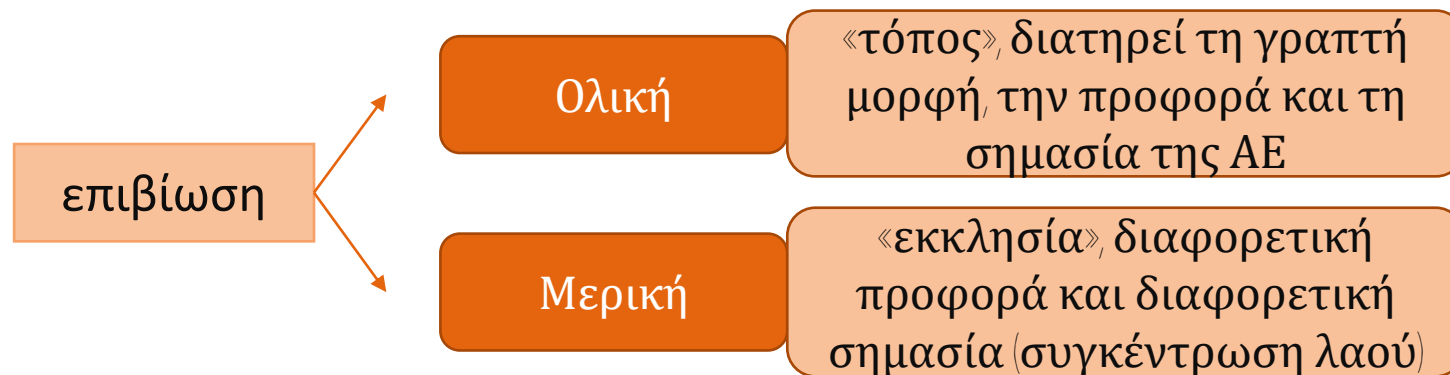
Μη λεκτική επικοινωνία

το «εκφώνημα» συνοδεύεται από εκφράσεις προσώπου, οπτική επαφή, χειρονομίες, στάση του σώματος, φυσική επαφή

Συγχρονία- Διαχρονία

Τα όρια συγχρονίας και διαχρονίας είναι δυσδιάκριτα ή η μελέτη της συγχρονίας συγχέεται με τους νόμους και τους κανόνες της διαχρονίας.

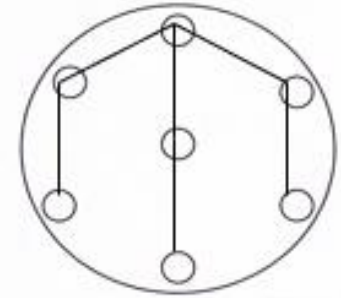

Γλωσσικό σύστημα

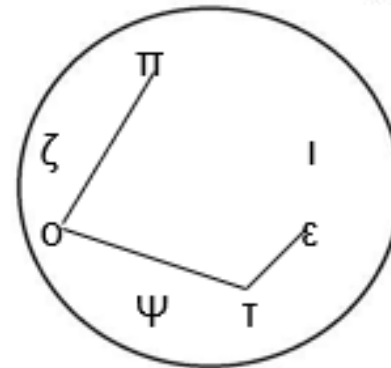
Ο όρος εισάγεται από τον Saussure στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού δομισμού. Θεωρεί τη γλώσσα σύστημα γλωσσικών σημείων που αναπτύσσουν μεταξύ τους σχέσεις και διαμορφώνουν έτσι τη γλωσσική δομή.

Διαφορετικές γλωσσικές θεωρίες:

- i. το γλωσσικό σύστημα αποτελείται από αφηρημένους κανόνες και αρχές (γενετική γραμματική)
- ii. το γλωσσικό σύστημα είναι σύστημα υποσυστημάτων (συστημική λειτουργική γραμματική)

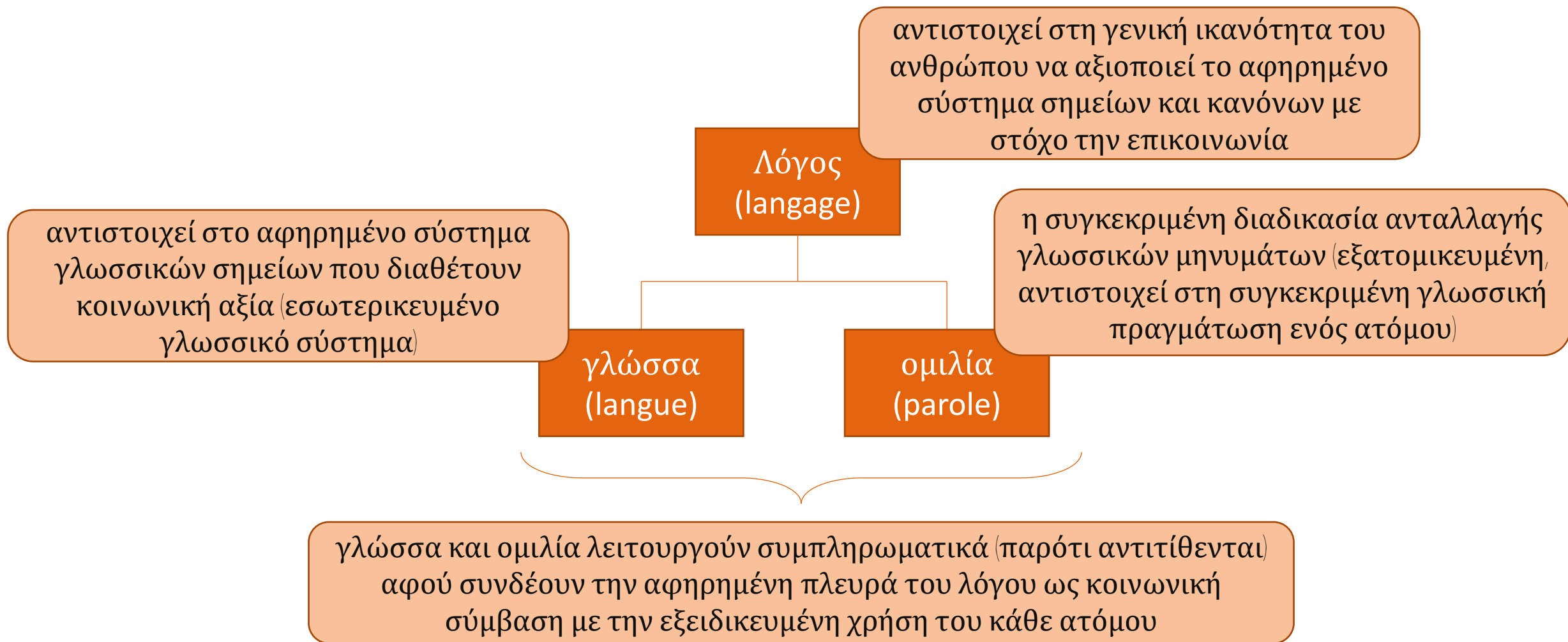

Τα γλωσσικά στοιχεία έχουν σχέσεις μεταξύ τους => δημιουργούν δομή

ΠΟΤΕ => δομή

Λόγος- Γλώσσα- Ομιλία

Παραδειγματικές- Συντακτικές Σχέσεις

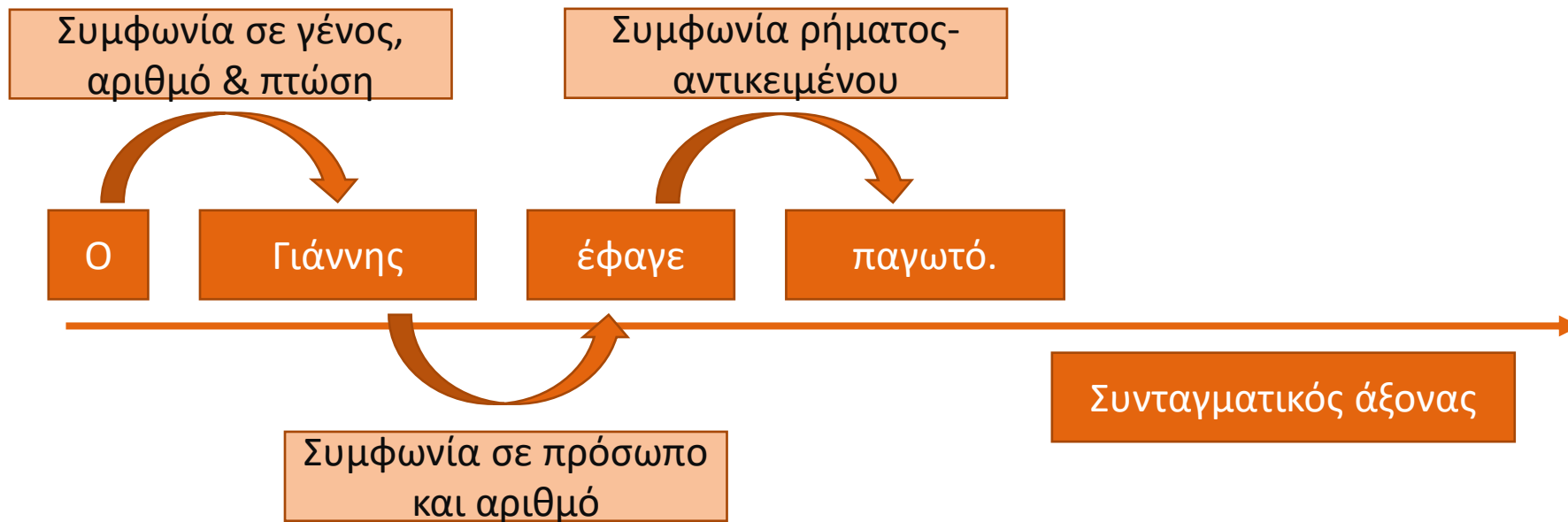
Σύμφωνα με τον Saussure η γλώσσα αποτελείται από ένα δίκτυο σχέσεων που αναπτύσσονται ανάμεσα σε γλωσσικές μονάδες ή γλωσσικά σημεία (δομισμός). Για αυτό και συνιστά σύστημα με συγκεκριμένη δομή.

Συνταγματικές, γλωσσικά στοιχεία εμφανίζονται από κοινού στην αλυσίδα του λόγου (in praesentia).

Παραδειγματικές, εμφανίζεται μόνο ένα, ενώ άλλα παρόμοια που απουσιάζουν μπορούν να ανακληθούν συνειρμικά (in absentia)

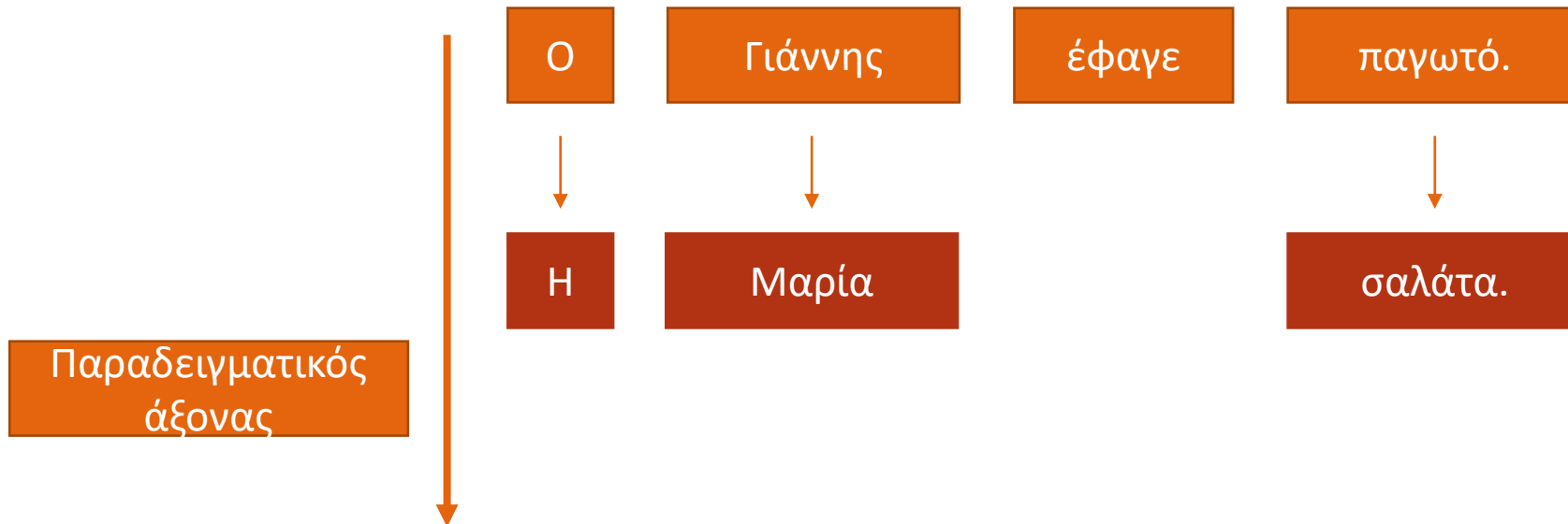
Παραδειγματικές- Συνταγματικές Σχέσεις

Ικανότητα των στοιχείων να διατάσσονται γραμμικά στον οριζόντιο συνταγματικό άξονα (αλυσιδωτή σύνδεση σε συγκεκριμένες ακολουθίες και συνδυασμούς).

Παραδειγματικές- Συνταγματικές Σχέσεις

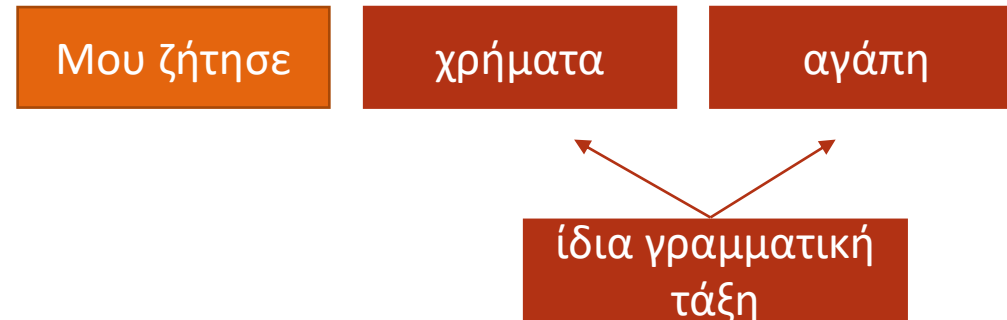
Εδραιώνονται μέσα από την υποκατάσταση και την εναλλαγή των στοιχείων στον κάθετο παραδειγματικό άξονα. Αναπαριστούν τη σχέση των στοιχείων που βρίσκονται σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα με άλλα στη μνήμη των ομιλητών που μπορούν να αντικαταστήσουν.

Κατανομή

Η κατανομή αποτελεί το σύνολο των περιβαλλόντων στα οποία εμφανίζεται μια γλωσσική μονάδα (π.χ. ένα φώνημα, ένα μόρφημα, μια λέξη). Ο όρος αναδείχθηκε στο πλαίσιο του αμερικανικού δομισμού από τον L. Bloomfield.

Η γλωσσική μονάδα υποκαθίσταται με μια άλλη γνωστή στο ίδιο περιβάλλον και, αν η υποκατάσταση πραγματοποιείται χωρίς καμία αλλαγή στο περιβάλλον τότε και οι δύο μονάδες ανήκουν στην ίδια τάξη.

Γλωσσική ικανότητα/ επιτέλεση

Στο πλαίσιο της Γενετικής Γραμματικής ο Noam Chomsky προβαίνει για πρώτη φορά στη διάκριση ανάμεσα στη γλωσσική ικανότητα και τη γλωσσική επιτέλεση.

Γλωσσική ικανότητα

Αναπαριστά τη σιωπηρή γνώση ενός ιδανικού φυσικού ομιλητή. Είναι βιολογικά προκαθορισμένη και αποκτά υπόσταση μέσα από ένα μηχανισμό γραμματικής γνώσης που ονομάζεται καθολική γραμματική.

Επικοινωνιακή ικανότητα

Αναπαριστά τη σιωπηρή γνώση ενός ιδανικού φυσικού ομιλητή. Είναι βιολογικά προκαθορισμένη και αποκτά υπόσταση μέσα από ένα μηχανισμό γραμματικής γνώσης που ονομάζεται καθολική γραμματική.

Γλωσσική επιτέλεση

Η χρήση της γλωσσικής ικανότητας σε πραγματικά συγκείμενα, προκειμένου να παράγουμε ή να κατανοήσουμε τα συγκεκριμένα, επηρεαζόμενα από τις περιστάσεις, εκφωνήματα.

Μεταγλώσσα

Μεταγλώσσα είναι οι λέξεις, οι φράσεις, οι όροι, τα σημεία και τα σύμβολα που χρησιμοποιούνται σε κάθε επιστήμη, για να περιγραφεί το ίδιο το επιστημονικό αντικείμενο- στην περίπτωση της γλωσσολογίας, η ίδια η γλώσσα.

Ένα βιβλίο γραμματικής της ελληνικής περιγράφει συνήθως τη δομή της γλώσσας χρησιμοποιώντας εκτεταμένα μεταγλώσσα.

Τα λεξικά είναι μεταγλωσσικά κείμενα, τα οποία υιοθετούν λεξικογραφική μεταγλώσσα.

Λειτουργίες της γλώσσας

Η γλώσσα είναι ένα ζωτικό εργαλείο αλλά και ένα κοινωνικό φαινόμενο που μας επιτρέπει να επικοινωνούμε με ποικίλους τρόπους. Στο πλαίσιο των κοινωνικών μας σχέσεων, η γλωσσική επικοινωνία έχει ποικίλες λειτουργίες, δηλαδή ποικίλες χρήσεις.

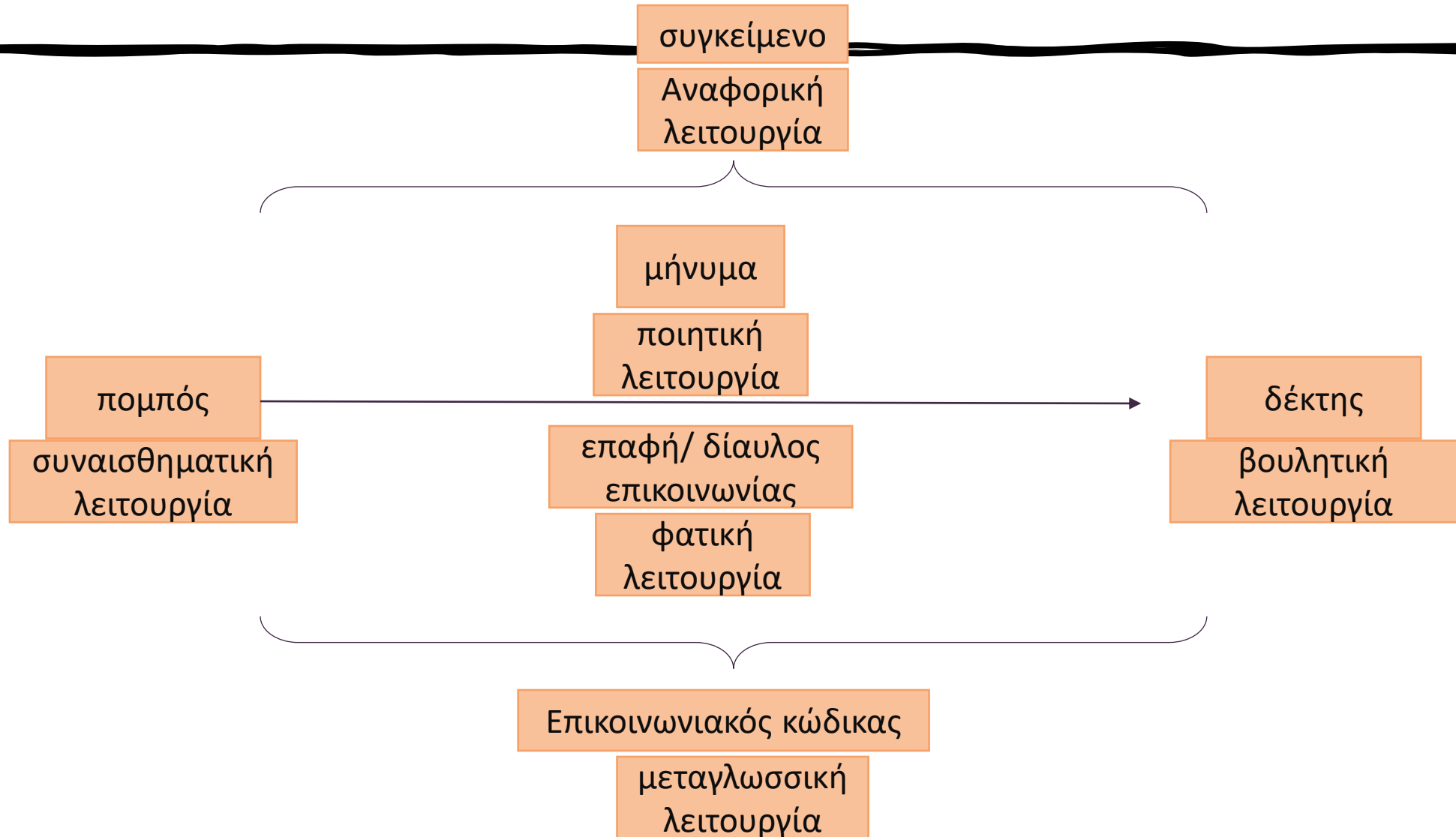
Σχολή της Πράγας

Εισήγαγε την επιστημονική μελέτη της γλώσσας με έμφαση στη δομή αλλά και τη λειτουργία της. Μια πρώτη διάκριση έγινε από τον Roman Jakobson, ο οποίος πρότεινε ένα γλωσσικό γεγονός που αποτελείται από έξι συνιστώσες.

Συστημική λειτουργική γλωσσολογία

Η γλώσσα είναι ένα σύστημα για τη δημιουργία μηνυμάτων και η γραμματική εκφράζει πάντοτε νοήματα, εφόσον οι σημασίες κωδικοποιούνται σε διατυπώσεις, γραμματικές ακολουθίες ή συντάγματα. Σύμφωνα με τον Halliday η γλώσσα συνιστά σημειωτικό σύστημα και οι συγκεκριμένες λεξικογραμματικές επιλογές συνδέονται άμεσα με τις λειτουργίες που υπηρετούνται κατά την κοινωνική διεπίδραση

Λειτουργίες της γλώσσας

Λειτουργίες της γλώσσας

Αναπαραστατική μεταλειτουργία

Οργανώνει τους πόρους με τους οποίους δομούμε γλωσσικά την εμπειρία μας για τον εσωτερικό και εξωτερικό κόσμο (αναπαράσταση της εμπειρίας μας)

Διαπροσωπική (μετα)λειτουργία

Εκφράζει τις κοινωνικές και προσωπικές σχέσεις ανάμεσα στον ομιλούντα/ γράφοντα και στους άλλους, ιδιαίτερα τους κοινωνικούς ρόλους, τους τρόπους με τους οποίους ο ομιλητής ή συντάκτης ενός κειμένου και ο ακροατής ή αναγνώστης δομούνται ως διακριτά πρόσωπα.

Κειμενική (μετα)λειτουργία

Παρέχει δεσμούς με την ίδια τη γλώσσα και με χαρακτηριστικά της περιστασης στην οποία χρησιμοποιείται (δυνατότητα κατάλληλης δόμησης προφορικού ή γραπτού κειμένου για την εκάστοτε περίσταση)